

Priekšvārdi

Rakstu krājums „Valoda: nozīme un forma 8. Valodas gramatiskās un leksiskās sistēmas variatīvums” ir divu zinātnisku konferenču materiālu apkopojums 17 rakstu veidolā.

2016. gada 17.–18. martā notika Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas Latviešu un vispārīgās valodniecības katedras un Baltu valodniecības katedras rīkotā 52. prof. Artura Ozola dienas starptautiskā zinātniskā konference „Valodas gramatiskās un leksiskās sistēmas variatīvums”. 2016. gada konference tika veltīta valodnieces Edītes Hauzenbergas-Šturmas (1901–1983) 115 gadu jubilejai. Konferencē tematika bija saistīta ar Edītes Hauzenbergas-Šturmas zinātniskās darbības virzieniem: gramatiku, dialektoloģiju un leksikogrāfiju. Konferencē bija pieteikti 50 referāti no dažādām Latvijas, Lietuvas, Japānas, Somijas, Rumānijas augstskolām un pētnieciskajām institūcijām. Referātos tika aplūkota gan valodnieces Edītes Hauzenbergas-Šturmas akadēmiskā darbība un zinātniskās idejas, gan dažādi gramatikas, dialektoloģijas, leksikas, leksikogrāfijas u. c. jautājumi. Rakstu krājumā „Valoda: nozīme un forma 8. Valodas gramatiskās un leksiskās sistēmas variatīvums” izvēlēti 5 raksti, kas tapuši uz minētās Artura Ozola konferences referātu bāzes, to autori – Sarma Kļaviņa (Latvijas Universitāte), Beatrise Reidzāne, Rita Treija, Māra Vīksna (LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts), Daiki Horiguči (*Daiki Horiguchi*, Ivates Universitāte, Japāna), Jolanta Vaskeliene (*Jolanta Vaskelienė*, Šauļu Universitāte, Lietuva) un Daiga Deksnē (LU Humanitāro zinātņu fakultāte / sabiedrība „Tilde”).

2016. gada 20.–21. jūnijā Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latviešu un vispārīgās valodniecības katedra rīkoja starptautisku zinātnisku konferenci „Baltu dienas un baltās naktis. Vietas nozīmes valodā / Baltic Languages and White Nights. Local Meanings in Language”. Konference tika veltīta vietas nozīmju izteikšanai, to tipoloģijai un atbilstēm baltu, somugru, ģermāņu u. c. valodās tipoloģiskā, kognitīvā, sastatāmā u. c. aspektā. Konference idejiski turpināja 2008. gada jūnijā Sanktpēterburgas Valsts universitātē aizsākto konferenču „Baltu dienas un baltās naktis” („Baltic Languages and White Nights”) tradīciju; konferences ik otro gadu risinājušās arī Oslo, Stokholmas, Helsinku un Tartu Universitātē. 2016. gada konferences programmā bija 26 referāti, kuru autori pārstāvēja dažādas Latvijas, Igaunijas, Lietuvas, Vācijas, Somijas, Polijas, Čehijas un Ķīnas augstskolas un pētnieciskās iestādes. Visus referātus idejiski vienoja vietas nozīmju izziņāšana valodā, taču aplūkotais valodas materiāls un izmantotā metodoloģija balstījās referātu autoru pētnieciskajā ievirzē. Krājumā „Valoda: nozīme un forma 8. Valodas gramatiskās un leksiskās sistēmas variatīvums” ietverti 9 raksti, kuru pamats bijis konferencē nolasītais referāts; rakstu autori – Renāte Pajusalu (*Renate Pajusalu*), Birute Klāsa-Langa (*Birute Klaas-Lang*), Karls Pajusalu (*Karl Pajusalu*), Ilze Tālberga, Valts Ernštreits (visi – Tartu Universitāte, Igaunija), Marja Leinonen (*Marja Leinonen*, Helsinku Universitāte, Somija), Gintare Judžentīte (*Gintarė Judžentytė*, Viļņas Universitāte, Lietuva), Nadja Vaverova (*Nad'a Vaverová*, Prāgas Kārļa universitāte, Čehija), Gunta Kļava,

Kertu Kibermane (*Kerttu Kibbermann*, LU Humanitāro zinātņu fakultāte) (abas – Latviešu valodas aģentūra), Ilze Rūmniece, Ilze Lokmane, Andra Kalnača (visas – LU Humanitāro zinātņu fakultāte), Ieva Fībiga (Rīgas Stradiņa universitāte), Ilze Auziņa, Kristīne Levāne-Petrova, Baiba Saulīte (visas – LU Matemātikas un informātikas institūts). LU Latviešu valodas institūtu pārstāv Ojārs Bušs un Laimute Balode (arī – LU Humanitāro zinātņu fakultāte / Helsinku Universitāte, Somija).

Īpašs paldies Laimutei Balodei, kas uzņēmās sagatavot publicēšanai Ojāra Buša (1944–2017) konferencē nolasīto referātu „Latvian place names having the component *vieta* ‘place’”, apvienojot to kopīgā divu autoru publikācijā „Place names and places in Latvia”.

Rakstu krājumu „Valoda: nozīme un forma 8. Valodas gramatiskās un leksiskās sistēmas variatīvums” atbilstoši rakstu saturiskajai ievirzei veido trīs nodaļas – „Edīte Hauzenberga-Šturma – dzīves gājums un zinātniskā darbība”, „Valodas gramatiskā un leksiskā sistēma, tās variatīvums”, „Vietas nozīmju izpausme valodā”. Otrajā nodaļā ietilpināti arī trīs atsevišķi tapuši pētījumi par valodas gramatiskās sistēmas variatīvu, to autores – Ilze Lokmane, Evelīna Zilgalve un Andra Kalnača (visas – LU Humanitāro zinātņu fakultāte).

Patiess prieks, ka rakstu krājuma pirmajā nodaļā divi apjomīgi un rūpīgi pētījumi (autores – Sarma Kļaviņa un Beatrsise Reidzāne, Rīta Treija, Māra Vīksna) veltīti vienai no izcilākajām latviešu valodniecēm – Edītei Hauzenbergai-Šturmai, kuras statusu Eiropas 20. gs. valodniecībā apliecina arī aicinājums piedalīties „The Societas Linguistica Europaea” dibināšanā 1966. gada 27. februārī Ķīlē, Vācijā. Pati E. Hauzenberga-Šturma par to raksta:

„... šodien, ja būtu gribējusi, es varētu būt Ķīlē un dibināt „Societas linguistica” – Eiropas kopējo valodnieku organizāciju. Ielūgumu un visas informācijas un statūtu projektus esmu dabūjusi, esmu arī paziņojusi, ka iestāšos, bet nu dibināšanas sapulcei liekos sev par mazu.”¹

„The Societas Linguistica Europaea” darbojas joprojām, tā pārstāv ne tikai Eiropas, bet arī citu kontinentu valodniekus un mūsdienās ir viena no plašākajām un ietekmīgākajām valodniecības organizācijām pasaulē, tās ikgadējās zinātniski un metodoloģiski augstvērtīgās konferences vienmēr pulcē ļoti plašu visdažādāko uzskatu un skolu valodniekus. Noteikti būtu pētāma arī E. Hauzenbergas-Šturmas darbība saistībā ar šo organizāciju – vai un kādās konferencēs viņa piedalījies, kādi bijuši referātu tematī, vai tiem sekojušas kādas publikācijas.

Rakstu krājums „Valoda: nozīme un forma 8. Valodas gramatiskās un leksiskās sistēmas variatīvums” būs noderīgs ne tikai kā mūsdienīgas valodniecības teorijas izmantojuma avots, bet arī kā mācību līdzeklis dažādos latviešu, vispārīgās valodniecības u. c. studijuursos.

Krājuma sastādītājas pateicas visiem autoriem par ieguldīto darbu rakstu sagatavošanā, redkolēģijas un pieaicinātiem recenzentiem un konsultantiem par ieteikumiem publikāciju pilnīgošanā. Rakstu krājums sagatavots Valsts pētījumu programmas „Letonika – Latvijas vēsture, valodas, kultūra, vērtības” projekta

¹ *Edītes Hauzenbergas-Šturmas vēstules Jānim Rudzītīm. 1946–1970. Sakārtojusi Ofēlija Sprōgere, redaktors Jānis Krēsliņš. ASV: Ramave, 1991, 382. lpp.*

Nr. 3 „Latviešu valodas pētījumi 21. gadsimta zinātnes kontekstā” apakšprojektā „Latviešu valodas gramatika / Latvian Grammar”. Pateicība pienākas arī Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātei un Latvistikas un baltistikas nodaļai, kā arī LU Akadēmiskajam apgādam.

Andra Kalnača, Ilze Lokmane,
krājuma „Valoda: nozīme un forma 8.
Valodas gramatiskās un leksiskās sistēmas variatīvums”
sastādītājas un redaktore